

раціоналізація як деміфологізація сама ще залишається в полоні у міфу, а тому сама не є остаточно послідовною. Тим самим Ю. Габермас приходиться до висновку, що криза раціоналізму полягає у неправильності шляхів раціоналізації, а не у помилковості її як такої, що зближує його позицію з гуссерлівською.

Таким чином, прогресистській оптимізм просвітників ґрунтувався на підставі спроможності розуму допомогти людині опанувати сили природи та поставити її на служіння суспільству. Проте, виявилось, що здатність розуму прояснити логіку руху предмету ще не означає можливість прояснити раціональність мети дії самої людини. Цей зазор між цілерациональністю та здатністю до цілепокладання, «озовнішення» раціоналізму, що супроводжується перекрученням натуралізму та психологізму, породжує у європейського людства переживання втоми. Остання є не просто психологічним станом, а певним стилем культури. Відповідно, глобалізація суспільних процесів, розвиток інформаційно-комунікаційних систем і технологій, науково-технічний процес в цілому створили умови для «вивільнення» людини, проте водночас виникла ціла низка інших ризиків – техногенні катастрофи, світові війни, екологічні загрози тощо. До щасливого життя, обіцяного Просвітництвом через освіту та культивування природних здібностей, ще далеко. Шлях виходження зі стану «кризи європейського людства» і досі залишається практичним завданням сьогодення.

Список використаних джерел

1. Бистрицький С. Легітимізація як дієве філософське поняття / С. Бистрицький // Філософська думка. – 2009. – №5. – С.49–59. – Режим доступу: <http://www.bystrytsky.org/legitym.htm>
2. Бистрицький С. Соціалістичний реалізм – завершений проєкт Модерна / С. Бистрицький // Філософська і соціологічна думка. – К., 1995. – №7–8. – С.34–41.
3. Быстрицкий Е. Феномен личности: мировоззрение, культура, бытие. – К., 1991. – 200 с.
4. Вебер М. Государство и общество как общие понятия / М. Вебер. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/weber/wbs03.htm>
5. Гуссерль Э. Кризис европейского человечества и философия / Э. Гуссерль. – Режим доступу: http://royallib.com/read/gusserl_edmund/krizis_evropeyskogo_chelovechestva_i_filosofiya.html#0
6. Ницше Ф. Сочинения [Текст]: в 2 т. / Ф. Ницше. – М.: Мысль, 1997. – Т.1. – 829 с.
7. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне / Ю. Хабермас // Пер. с нем. – М.: Издательство «Весь Мир», 2003. – 416 с.
8. Хоркхаймер М., Адорно Т. Дialeктика просвещения. Философские фрагменты: Пер. с нем. М. Кузнецова / Т. Адорно, М. Хоркхаймер. – М.–СПб.: Медиум, Ювента, 1997. – 310 с.

References

1. Bystryc'kyj Je. Leg'itymacija jak dijeve filosofsk'ke ponjattja / Je. Bystryc'kyj // Filososfs'ka dumka. – 2009. – №5. – S.49–59. – Rezhym dostupu: <http://www.bystrytsky.org/legitym.htm>
2. Bystryc'kyj Je. Socialistychnyj realizm – zavershenyj proekt Moderna / Je. Bystryc'kyj // Filososfs'ka i sociologichna dumka. – K., 1995. – №7–8. – S.34–41.
3. Bystrickij E. Fenomen lichnosti: mirovozzrenie, kul'tura, bytie. – K., 1991. – 200 s.
4. Veber M. Gospodarstvo i suspil'stvo jak zagal'ni ponjattja / M. Veber. – Rezhym dostupu: <http://litopys.org.ua/weber/wbs03.htm>
5. Gusserl' Je. Krizis evropejskogo chelovechestva i filosofija / Je. Gusserl'. – Rezhym dostupu: http://royallib.com/read/gusserl_edmund/krizis_evropeyskogo_chelovechestva_i_filosofiya.html#0
6. Nicshe F. Sochinenija [Tekst]: v 2 t. / F. Nicshe. – M.: Mysl', 1997. – T.1. – 829 s.
7. Habermas Ju. Filosofskij diskurs o moderne / Ju. Habermas // Per. s nem. – M.: Izdatel'stvo «Ves' Mir», 2003. – 416 s.
8. Horkhajmer M., Adorno T. Dialektika prosveshhenija. Filosofskie fragmenty: Per. s nem. M. Kuznecova / T. Adorno, M. Horkhajmer. – M.–SPb.: Medium, Juventa, 1997. – 310 s.

Litvinchuk L. Yo., postgraduate student, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), lit_job@ukr.net

The fate of the Enlightenment and the «crisis of European humanity»

Analyzed the educational setting for the cultivation of the mind. It was determined that the recognition of the cult of reason to promote transformation of human perception of the world and himself. Scientific knowledge has become an effective force for the development of nature and mastery of it. Project Modern Man saw himself able to provide social progress. The decline of the religious hierarchy of values contributed to the emergence of various forms of rationality. Analyzed the base of human culture based on Greek ideas. It is proved that the natural interest of man to the knowledge of the world in the evolution was the source of universal knowledge. There was a formation of a new sample with a new type of human spirituality, that is, self-construction of man. It is proved that the mechanistic relationship to the person is not allowed to carry out the embodiment of rationality and design form the background loss of the man himself. The change led to the predominance of the value orientations of the irrational nature of man. An attempt to identify the relationship between the fate of the Enlightenment as the epoch of the formation of ideals and ratiostentritizmu «crisis of European humanity».

Keywords: Enlightenment, the crisis of humanity, intelligence, knowledge.

Литвинчук Л. И., аспирантка, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (Украина, Киев), lit_job@ukr.net

Судьба Просвещения и «кризис европейского человечества»

Проанализированы просветительские установки по культивированию ума. Определено, что признание кulta разума способствовало трансформации восприятия человеком мира и самого себя. Научное знание стало действенной силой по освоению природы и овладения ею. Человек проекта Модерна видел себя способным обеспечить общественный прогресс. Упадок религиозной иерархии ценностей способствовал становлению различных форм рациональности. Проанализированы основания культивирования человека на основе древнегреческих идей. Доказано, что естественный интерес человека к познанию окружающего мира в эволюционном развитии стало источником формирования универсального знания. Состоялось формирование нового образа человека с новым типом духовности, то есть самоконструирование человека. Доказано, что механистическое отношение к человеку не позволило осуществить оформление воплощение рациональности, и сформировало предпосылки потери самого человека. Изменение ценностных ориентаций обусловило преобладание иррациональной сущности человека. Предпринята попытка выявить взаимосвязи между судьбой Просвещения как эпохой становления идеалов ратиостентритизму и «кризисом европейского человечества».

Ключевые слова: Просвещение, кризис человечества, ум, знание.

***

УДК 323:37.01

Разуменко О. О.,
кандидат філологічних наук, докторант кафедри
філософії, Харківський національний педагогічний
університет ім. Г. С. Сковороди (Україна, Харків),
gileya.org.ua@gmail.com

АКТИВНЕ І ДИНАМІЧНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ

Розглядається проблема формування суспільства знань. Показано, що суспільство знань – це, перш за все, активне і динамічне суспільство. Автор актуалізує створення відкритого інформаційно-освітнього простору, використання формалізованих і відкритих дистанційних форм навчання, забезпечення доступу до навчально-методичних, інтелектуальних, інформаційних та матеріально-технічних ресурсів системи освіти. Звернуто увагу на вплив соціального середовища, яке формує освітні потреби та сприяє їх успішній реалізації, на вибір індивідуум певних освітніх практик.

Ключові слова: освіта, суспільство знань, форми навчання, відкритий інформаційно-освітній простір.

Вивчення освіти в соціальному сенсі представляє інтерес, як з інституціональної точки зору, так і в контексті суб'єктивної картини світу окремо взятої людини, оскільки питання про освіту – це питання про управління людським капіталом, інтелектуальним і професійним потенціалом суспільства. Прагнення суспільства до того, щоб стати інформаційним, зумовлене закономірностями розвитку і вимогами часу. Нинішній стан речей такий, що

сучасні тенденції в освіті – це не лише пошук нових форм (а частіше трансформування старих), а потреба в «знанні про знання», яке орієнтоване на перспективу. Це пошук нових технологій, нових життєвих рівнів, а, можливо, нових соціальних страт.

Спроби поглибленого та детального вивчення концепції постіндустріального суспільства, інформаційного суспільства у світовій теорії і практиці ми знаходимо в працях Д. Белла, Дж. Гелбрейта, Е. Тоффлера, М. Кастельса, Д. Рісмана. Саме вони і визначають постіндустріальне суспільство як «цивілізацію послуг».

З сучасних українських вчених привертають увагу праці В. Гавловського, В. Цимбалюка, А. Гальчинського, А. Колодюка, Р. Калюжного, А. Чухно. У даний час активно працюють у цьому напрямку російські вчені А. І. Ракітов, В. Л. Іноземцев, Г. Т. Артамонов, Н. І. Гендіна та інші. Окремі дослідники пов'язують нове суспільство з розвитком комунікаційних мереж та інтерпретують його в цьому контексті. З'являються концепції суспільства мережевого інтелекту (Тапскотт), підкреслюється мережевий характер майбутніх соціальних структур (Кастельс).

Наші дослідження свідчать про те, що бракує ґрунтовних наукових досліджень, присвячених розробці теоретико-методологічних засад щодо ролі активного і динамічного суспільства у формуванні суспільства знань. Тому, *мета* даної праці – розгляд особливостей та передумов виникнення нових знань в сучасному суспільстві.

Зв'язок між освітою та суспільством відбувається у двох напрямках. Однак очевидною є провідна роль суспільства у цьому тандемі. Освіта – це переробка матеріалів минулого, що не вимагає повної відмови від вже набутих істин або повного йому підпорядкування. Освіта – це утвердження принципу інтелектуального і культурного порядку за допомогою пошуку взаємозв'язків в дезорганізованому світі знань.

Поняття освіти можна розглядати в широкому сенсі. Як функціональне поняття, тобто освіта для чого-небудь; освіта як людський ресурс; громадські демократичні освітні ідеології. Освіта з системно-функціональної точки зору (макросоціальна і інституціалізована) розуміється як людський ресурс, що визначається освітніми потребами; як раціональні освітні стратегії і освітні орієнтації, тобто орієнтація на передбачувані потреби.

Як структурне поняття відноситься до структурних знань про освіту, що означає, розуміння самих освітніх структур і опцій особистого застосування освіти.

Як гуманістичне поняття (освіта для життя, отримання освіти за допомогою життєвого досвіду) освіта є мікросоціальною та індивідуальною з у відповідності: з освітою і соціалізацією; з освітою і розвитком.

Саме по собі знання як самовідтворювальна одиниця передбачає пошук нових ідей, пізнавальних стратегій, теоретизування. Це можливість вивчення, трансформації, формування персонального знання, реалізації і вдосконалення розумових практик. Можна сказати, що основні завдання сучасної освіти – сприяти оволодінню методологією формування системи знань. Звичайно, система освіти повинна давати фахівцям нові знання, оскільки він не може їх нескінченно черпати з колишнього запасу. Але одночасно вона повинна озброїти його принципами відбору знань, щоб він не

потонув у потоці інформації [5, с. 22]. Відповідність освітніх технологій потребам сучасного суспільства стало основною вимогою часу, причому ми хотіли б звернути увагу на те, що в суспільстві сформовані дві протилежні одна одній тенденції, перша – вдосконалення освітніх технологій, формування «освітнього» стилю життя, коли самовдосконалення і пізнання нового стають нагальною необхідністю, друга – консервативність функціонуючої освітньої системи, нерівність освітніх можливостей і звідси різні показники соціальної мобільності, соціально-селективна тенденція.

При цьому, слід зауважити, що сучасна система освіти швидше камуфлює реальну нерівність, що служить засобом для вирівнювання позицій Крім того, зростаючі потреби й «ускладнення» суспільної системи призводить до того, що пред'являються більш високі вимоги до рівня соціалізації. Важливо враховувати й те, що не останню роль відіграє оцінка освіти як суспільного інституту окремо взятим суб'єктом, оскільки це дає уявлення про «світоглядні кліше», які вже склалися, щодо здобуття освіти. Формування цих уявлень залежить, в свою чергу, від можливості державних і громадських структур залучати до участі в соціальному житті як можна більшу кількість активних людей, надавати їм простір для самореалізації.

Говорячи про інформаційне суспільство, ми маємо на увазі: «перетворення освіти для багатьох категорій людей з цінності інструментальної, як засобу досягнення цілей, в термінальну цінність, що означає досягнення інших цілей – підвищення рівня культури, задоволення потреби в отриманні нового знання, самореалізації, самоствердження, появі нових референтних груп з вираженою інтелектуальною спрямованістю діяльності» [2, с. 112].

На нашу думку, орієнтування освіти на довгострокову перспективу має реалізуватися у фундаментальності, що забезпечує професійну мобільність учасників освітньої діяльності. Крім того, аналіз освіти як процесу відтворення соціальної структури, мобільності, громадських функцій і статусів, розумових і поведінкових норм, інформаційних, ціннісних та владних структур, дозволить визначити найбільш значущі напрямки в динаміці навчального процесу, його домінуючі ознаки, дозволить виявити основні тенденції суспільного розвитку, і у відповідності з цим перейти до можливої інтеграції освітньої діяльності з іншими суспільними сферами.

Розгляд проблем структурної, функціональної і динамічної організації освітнього процесу дозволить виявити його інваріанти як соціального інституту, як результату освітньої діяльності, що втілені в соціально-особистісних характеристиках відтвореного індивіда, і як частини загального соціального процесу, який пов'язаний з механізмами самоорганізації суспільної системи. Згідно з даними процедурами освіта виконує формуючі та розвиваючі функції, тобто поряд з відтворювальними технологіями вона повинна слідувати стратегії підтримки та розвитку індивідуальності, а для цього мати можливість спонтанності у визначенні права вибору.

У процесі пізнання нового людина формується як соціальний суб'єкт, який або відтворює запропоновані соціальним середовищем інформаційні блоки, або розглядає їх як основу для особистісного формування і розвитку. Таким чином, на основі природної

індивідуальності відбувається формування особистості як соціального суб'єкта з певним рівнем потенціалу, який дозволяє їй займати певні соціальні статуси в суспільстві. При цьому суспільство як сприяє, так і перешкоджає розвитку особистості.

Тому, в основі сучасної моделі розвитку освіти повинен бути принцип збереження індивідуальних інтелектуальних і моральних якостей особистості і орієнтування на набуття власного «образу», на розвиток мислення і, в кінцевому рахунку, на конструювання особистого освітнього простору як простору соціальних відносин, соціальних значень, обумовленого осмисленням, організацією і структуруванням, що передбачає комунікація.

На нашу думку, орієнтування освіти на довгострокову перспективу має реалізовуватися у фундаментальності, що забезпечує професійну мобільність учасників освітньої діяльності. Крім того, аналіз освіти як процесу відтворення соціальної структури, мобільності, громадських функцій і статусів, розумових і поведінкових норм, інформаційних, ціннісних та владних структур, дозволить визначити найбільш значущі напрямки в динаміці навчального процесу, його домінуючі ознаки, дозволить виявити основні тенденції суспільного розвитку, і у відповідності з цим перейти до можливої інтеграції освітньої діяльності з іншими суспільними сферами. Отже, інститут освіти, як елемент загальної соціальної системи виконує також функції відбору та визначення статусних позицій, де критерієм відбору є ступінь освіченості. Ідеї, що характеризують збільшення цінності освіти, визначають формування ряду сучасних соціологічних, тенденцій.

Модель «відкритого суспільства» передбачає нову «відкриту» модель освіти, що несе в собі інтеграцію всіх способів освоєння світу людиною і відкритість освіти майбутньому. Відповідно до концепції «стійкого розвитку» освіта має передбачати досягнення наступних цілей: 1) підвищення спроможності населення до самозабезпечення та розширення доступу до нових технологій, що дозволяє встановити баланс між суспільством і природою; 2) розширення можливості всіх спільнот та індивідів реалізувати свої цінності і потреби, зберігаючи при цьому обмеження на відносини один з одним і з майбутніми поколіннями.

Також, можна зазначити, що поняття освіти переплітається з поняттям «інтелектуальна культура». «Освіта, на нашу думку, повинна бути підпорядкована не стільки процесу простого засвоєння знань, скільки задачі розвитку інтелектуальної культури», – писав Л. Коган, – яка «... не має нічого спільного з багатознанням» [3, с. 73]. Отже, такий розвиток інтелекту дає можливість людині свідомо і цілеспрямовано засвоювати духовні цінності, не тільки потрібні їй для професійної праці, але й розвиває її інтелект, її духовне багатство. Інтелектуальна культура характеризується не тільки (а може й не скільки) обсягом наявних у індивіда знань, але і чітким розумінням того, що він не знає, але повинен дізнатися. У цьому сенсі інтелектуальна культура постійно стимулює самоосвіту і саморозвиток особистості.

За допомогою освіти, всередині освітнього простору людина набуває свою індивідуальну інтелектуальну культуру, відбувається «самоосвіта» у соціально-філософському розумінні. У зв'язку з цим закономірно виникають запитання, які стосуються демократії, посилення нерівності у сфері освіти, можливостей

соціальної мобільності, трансформації ціннісних орієнтацій суспільства, формування ієрархії освітніх установ, демографічних факторів [1, с. 259].

«Зовнішні» фактори впливають на орієнтації об'єктів і суб'єктів інституту освіти, через них і безпосередньо обумовлюють найважливіші характеристики соціальної поведінки. Так, до основних чинників та механізмів, що сприяють відтворенню нерівності соціальних груп в освітній сфері відносяться:

1. Групи суб'єктів, що навчаються, по різних освітніх потоках у відповідності за підсумками тестів та успішності.

2. Специфічні відносини навчального персоналу до суб'єктів, що навчаються, відповідно до різних соціальних груп. Це призводить до того, що оцінювання навчальних успіхів представників різних соціальних груп не цілком об'єктивне.

3. Регіональні відмінності у діяльності освітніх закладів, а саме:

а) відмінності в економічному розвитку територій;

б) наявність стереотипів у ставленні до освітньої установи;

в) диференційований підхід педагогів до суб'єктів освітнього впливу в різних соціальних групах всередині співтовариства.

4. Відмінності в сімейних структурах. Соціально-структурні рамки, в яких відбувається взаємодія в сім'ї, встановлюють певні обмеження на кількість і якість процесу соціалізації.

5. Розвиток мовних здібностей суб'єктів, що навчаються [6].

У сучасних умовах роль освіти як фактору соціальної диференціації та соціальної мобільності змінюється. Сама система освіти, в результаті її реорганізації, з появою великого числа елітарних навчальних закладів втрачає колишню масовість і доступність. Отримання якісної освіти стає все більш дорожчою, а економічна доктрина, та разом з нею комерціалізація освіти стає все більш прийнятною. В умовах домінування економіки над освітою, очікування зводяться до того, щоб замінити відносини «вчитель–учень» ставленням «попит–пропозиція».

Становище індивіда в суспільстві, можливості для його успішного просування по службовій драбині визначаються якістю отриманої освіти, багато в чому пов'язаної з престижем навчального закладу. Але разом з тим, у якості каналів вертикального переміщення індивідів все більше виступають такі з них, як соціально-економічний статус, членство в політичних, громадських організаціях, особисті зв'язки.

Ще в середині 70-х рр. ХХ століття американський вчений Р. Коллінз опублікував дослідження, що стосуються такої функції освітньої сфери, як соціальна мобільність. Він стверджував, що розширення системи освіти в США обумовлено не стільки потребою в кваліфікованих фахівцях, скільки боротьбою різних статусних груп «за владні функції, матеріальне благополуччя і престиж». У трактуванні Р. Коллінза динаміка цієї боротьби відбувається наступним чином: різні привілейовані групи (наприклад, лікарі, юристи), прагнуть до зміцнення своїх позицій у суспільстві. Вони «підтримують своїх» і створюють негласні перешкоди для «чужих». Одна з таких традиційних перешкод – високі вимоги до рівня

освіти і обов'язкова наявність ліцензії. Таким чином, вважає американський вчений, часто боротьба з приводу вимог до рівня освіти в дійсності зумовлена конфліктами статусного характеру. При цьому у конфліктах, що виникають, привілейовані групи наполягають на жорсткій відповідності «стандартам», а підлеглі групи вимагають «доступу» до благ. Це іноді стимулює надмірне розширення системи освіти, що далеко не завжди відповідає реальним потребам економіки даного конкретного періоду [4, с. 114].

Суспільні умови освітніх процесів також як і наукові погляди на освіту зазнали і зазнають глибинних змін. Отримання освіти відбувається сьогодні децентровано і різноманітно, та розглядається як процес, що відбувається протягом усього життя. Безперервність освіти як чинник розвитку особистості не зводиться до механічного з'єднання етапів (дошкільна, шкільна, вузівська, післядипломна тощо), її діяльність регулюється не ззовні, а формується проблемною ситуацією. В її підоснові лежить «зйткнення», що розширюються під впливом наявності можливостей вибору з нестандартністю життєвих умов людей на різних етапах їх діяльності, в різних соціально-професійних групах.

Інтеграційні процеси, які відбуваються в європейському культурному і науковому просторі, мультикультуралістські ідеї зачіпають і сферу освіти. Основними завданнями освітньої політики стають питання підтримки національно-культурних цінностей та збереження культурного різноманіття в умовах створення єдиного освітнього простору, формування універсального, інтернаціонального характеру пізнання. У сучасному суспільстві проявляють себе наступні тенденції:

- різке збільшення кількості життєвих форм і стилів, що мають виключно культурне походження;
- умовність і рухливість професійної структури, в результаті чого відбувається релятивізація життєвих стилів в практиці окремо взятої особистості;
- наявність широкого спектру пропозицій в галузі освіти;
- втрата мотивуючої сили соціальної мобільності та інше.

Таким чином, можна виокремити основні пріоритети, стратегічні цілі та першочергові завдання в галузі освіти:

- забезпечення умов для дотримання конституційних прав громадян на отримання освіти, умов для самовизначення і саморозвитку особистості;
- створення оптимальних умов для реалізації функцій освіти на всіх рівнях;
- будівництво системи освіти, адаптованої до нових взаємозв'язків і взаємодій наукового знання та практики, адекватної новим умовам життєдіяльності;
- становлення розвиваючого типу освіти як провідного;
- інтеграція української освітньої системи у світову систему.

Серед основних тенденцій реформування освіти ми можемо назвати демократизацію, гуманізацію, зростання суспільної значущості цінностей освіти як механізму культурної динаміки цивілізації, збереження національної самобутності.

Відбуваються зміни безпосередньо в самій освітній системі: інтеграція рівнів освіти, багаторівневність та варіативність освітніх програм, розвиток нових видів освітніх установ. Цілі освіти носять функціональний

характер. Для соціальної системи в цілому вони є чинником підтримання стійкості, самозбереження через відтворення сукупного досвіду (в тому числі соціальної структури і структур влади домінуючої культури тощо). На рівні індивіда – як засіб соціальної адаптації і самореалізації, у більш вузькому сенсі – як засіб набуття соціального статусу.

Також можна зазначити, що цілі освітнього процесу історично поділилися на дві групи. Перша, «формуючі цілі» – так чи інакше пов'язані з завданням такої трансляції і освоєння сукупного досвіду, що забезпечує необхідні суспільству, державі, соціальному інституту або соціальній групі соціально-особистісні досягнення учнів – якості; риси; установки; когнітивні, ціннісні і поведінкові регулятиви; способи мислення і діяльності; адаптації та самореалізації.

Друга група складається з «розвиваючих цілей», які передбачають вирішення завдання вільного розгортання (розвитку і реалізації) задатків та схильностей індивіда з тим або іншим ступенем обліку (або зовсім без нього) особливостей, потреб і можливостей соціального середовища.

У новому інформаційному способі розвитку джерело продуктивності полягає в технології генерування знань, обробки інформації і символічної комунікації. Якщо раніше інтелектуальні здібності і винахідливість були прерогативою високоосвічених професіоналів, то сьогодні ці якості потрібні все більшому числу пересічних громадян, службовців, оскільки робота, що ними виконується нерідко вимагає досить складних мисленевих операцій. Отже, можна з впевненістю сказати, що кардинальним фактом ситуації в освітній сфері є зміна освітньої парадигми: від педагогічної «машини» з переробки «матеріалу», «об'єкта педагогічного впливу» у втілений згідно суспільним вимогам «продукт».

Вибір індивідом певних освітніх практик обумовлений соціокультурним середовищем, яке впливає на нього, саме воно покликає формувати його освітні потреби та сприяти їх успішній реалізації, тому ми вважаємо за необхідне вказати на значущість зв'язку освітніх ресурсів, що надаються з соціальним оточенням.

Також, слід зазначити, той факт, на який звертають увагу достатньо дослідників, що «найчастіше результати навчання тим стійкіші, чим більше вони представляють результат особистої ініціативи, пов'язані з контекстом особистих пріоритетів, уявлень і освітніх потреб» [7, с. 35].

Висновки. В останні роки радикально змінюються вимоги до освіти. Отримання та застосування знань вже не є достатнім фактором для здатності індивіда до самостійного життєвого визначення. В даний час освітні процеси повинні бути головним чином спрямовані на те, щоб надати людині доступ до джерел інформації і отримання компетенції щодо користування інформацією, її переробки та оцінювання (медиакомпетенція). Обсяг інформації постійно зростає. Отримання знань в офіційних освітніх структурах і поза формальними освітніми інстанціями виражається в повсюдно поширеній різноманітності та розподілу знань, що обумовлено появою останнім часом нових інформаційних технологій.

Отже, можна зазначити, що в даний час освіта розглядається як пріоритетний напрямок у діяльності будь-якої країни, зацікавленої в своєму розвитку, причому

високорозвинені країни світу забезпечують своїм громадянам освіту все більш високої якості та пов'язану з інноваційною діяльністю, орієнтовану на творчу самореалізацію кожного майбутнього фахівця.

Список використаних джерел

1. Бойко О. П. Культура дозволяла у суспільстві ризику [Текст]: монографія / О. П. Бойко. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. – 285 с. – <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/handle/123456789/7692>
2. Зборовский Г. Е., Шуклина Е. А. Образование как ресурс информационного общества // Социологические исследования. – 2005. – №7. – С.107–113.
3. Коган Л. Н. Социология культуры. – Екатеринбург: Уральский государственный университет, 1992. – 120 с.
4. Смельзер Н. Дж. Социология. Освіта в Америці // Соціологічні дослідження. – 1993. – №5. – С.114.
5. Яновский Р. Г. Социодинамика культурных перемен // Человек, общество и культура в контексте глобальных изменений: проблемы интеграции гуманитарных наук. – М., 2000. – С.19–31.
6. Ditton H. Ungleichheit und Mobilität durch Bildung: Theorie und empirische Untersuchung über sozialräumliche Aspekte von Bildungsentscheidungen. Vunchen. Weinheim, München: Juventa, 1992.
7. Schattmann, J. Kinder – und Jugendbericht der Landesregierung Nordrhein-Westfalen. Eine jugendpolitische Bestandaufnahme und Aufforderung zur Entwicklung einer offensive Jugendpolitik // Landschaftsverband Westfalen-Lippe: Mitteilungen des Landesjugendamtes, Muenster, 2000. – S.35–39.

References

1. Bojko O. P. Kul'tura dozvillja u suspil'stvi ryzkyu [Tekst]: monografija / O. P. Bojko. – Sumy: DVNZ «UABS NBU», 2011. – 285 s. – <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/handle/123456789/7692>
2. Zborovskij G. E., Shuklina E. A. Obrazovanie kak resurs informacionnogo obshestva // Sociologicheskie issledovanija. – 2005. – №7. – S.107–113.
3. Kogan L. N. Sociologija kul'tury. – Ekaterinburg: Ural'skij gosudarstvennyj universitet, 1992. – 120 s.
4. Smelzer N. Dzh. Sociologija. Osvita v Ameryci // Sociologichni doslidzhenja. – 1993. – №5. – S.114.
5. Janovskij R. G. Sociodinamika kul'turnyh peremen // Chelovek, obshestvo i kul'tura v kontekste global'nyh izmenenij: problemy integracii gumanitarnyh nauk. – M., 2000. – S.19–31.
6. Ditton H. Ungleichheit und Mobilität durch Bildung: Theorie und empirische Untersuchung über sozialräumliche Aspekte von Bildungsentscheidungen. Vunchen. Weinheim, München: Juventa, 1992.
7. Schattmann, J. Kinder – und Jugendbericht der Landesregierung Nordrhein-Westfalen. Eine jugendpolitische Bestandaufnahme und Aufforderung zur Entwicklung einer offensive Jugendpolitik // Landschaftsverband Westfalen-Lippe: Mitteilungen des Landesjugendamtes, Muenster, 2000. – S.35–39.

Razumenko O. O., Ph.D., doctoral student in philosophy, Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda (Ukraine, Kharkov), gileya.org.ua@gmail.com

Active and dynamic society as the precondition forming of a knowledge society

The article discusses the problem of the formation of a knowledge society. Shown that the knowledge society – is first of all, an active and dynamic society. Author actualizes the creation of an open information-educational space, the use of formal and open forms of education, access to educational and methodical, intellectual, informational and material resources of the educational system. Attention is paid to the influence of the social environment, which forms the educational needs and contribute to their implementation, the choice of the individual educational practices.

Keywords: education, knowledge society, forms of education, open information-educational space.

Razumenko O. O., кандидат филологических наук, докторант кафедры философии, Харьковский национальный педагогический университет им. Г. С. Сковороды (Украина, Харьков), gileya.org.ua@gmail.com

Активное и динамическое общество как предпосылка формирования общества знаний

Рассматривается проблема формирования общества знаний. Показано, что общество знаний – это, прежде всего, активное и динамическое общество. Автор актуализирует создание открытого информационно-образовательного пространства, использование формализованных и открытых форм обучения, обеспечение доступа к учебно-методическим, интеллектуальным,

информационным и материально-техническим ресурсам системы образования. Обращено внимание на влияние социальной среды, которая формирует образовательные нужды и способствует их реализации, на выбор индивидуальным образовательных практик.

Ключевые слова: образование, общество знаний, формы обучения, открытое информационно-образовательное пространство.

***

УДК 130.2:62

Шевченко Г. А., кандидат філософських наук, доцент, професор кафедри соціології, філософії та права, Одеська національна академія харчових технологій (Україна, Одеса), filosofonart@mail.ru

ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ У ХХІ СТОРІЧЧІ

Розглянуто технологію як процес упорядкування, алгоритмізації свідомо спрямованої діяльності по перетворенню оточуючого людину середовища у контексті соціокультурних перетворень у ХХІ сторіччі. Проблеми взаємодії культури та технології опинились у фокусі пильної уваги людей, котрі намагаються осмислити процес та перспективи прогресу людства. У контексті кризових процесів у сфері моралі, екології та ресурсів, необхідних для забезпечення добробуту людини та цивілізації, філософське вивчення проблем взаємодії технології та культури набуває першорядної значущості, що й є метою статті. В статті, аналізуються різні оцінки впровадження нових інформаційних технологій у контексті розвитку культури. Показана діалектична взаємозв'язаність культури та розвитку технологій. Обґрунтовуються дослідницькі завдання, вирішення яких сприятиме підвищенню ролі розуму та морального регулювання у світі людської життєдіяльності. Тому культура у всьому її багатстві та невичерпаності виявив виступає якісним боком того соціального простору, у якому розгортається технологічний рух.

Ключові слова: культура, технологія, інновація, цивілізація, соціум.

У наш час людство у повній мірі усвідомило свою смертність, яка може бути детермінована технічними та моральними причинами. Згідно із сучасними науковими дослідженнями, кожен годину на Землі зникає два види живого; за останні 80 років забрудненість повітря збільшилась у сто тисяч разів, людство втратило біля 500 млрд. тонн ґрунту тощо [1]. Ці процеси є «побічним ефектом» широкомасштабної соціотехнічної діяльності, яка «відкрила шляз торнадному потоку» нових технологій.

Сьогодні проблеми взаємодії культури та технології опинились у фокусі пильної уваги людей, котрі намагаються осмислити процес та перспективи прогресу людства. У контексті кризових процесів у сфері моралі, екології та ресурсів, необхідних для забезпечення добробуту людини та цивілізації, філософське вивчення проблем взаємодії технології та культури набуває першорядної значущості, що й стане метою статті.

Існує багато спроб, різноманітних підходів та інтерпретацій феноменів культури, техніки, технології, цивілізації та інформації. У наш час поняття «культура» вводиться у сферу наукового знання за допомогою трьох основних підходів: антропологічного, філософського, та соціологічного, які ставлять у центрі, відповідно, людину, міру її розвитку та суспільні відношення. А. Кребер та К. Клакхон, проаналізувавши понад ста основних визначень культури, згрупували їх наступним чином: 1) описові дефініції, які представляють культуру у якості усіх видів діяльності, звичаїв та вірувань людей; 2) історичні визначення, підкреслюючи роль історичного розвитку як рушійної сили культурної ходи та значення соціальної спадщини, а також традицій у цьому процесі; 3) нормативні дефініції, згідно яких головним у розумінні культурного феномену є значення